

Jerzy Krzywaźnia

Józef Blewaska

(1894-1944):

biografia górnika i żołnierza WP we Francji

Publikacja cyfrowa
Opracowanie: Jerzy Krzywaźnia
Rojów 2024

Zdjęcie na okładce: Józef Blewaska na fotografii wykonanej 12 sierpnia 1939 roku.

Wstęp

Rok 2024 przyniósł dwie znaczące rocznice związane z postacią Józefa Blewąski – 80. rocznicę jego śmierci oraz 130. rocznicę urodzin. Był on Dziadkiem mojej Żony, a jego tragiczne i zarazem niezwykle ciekawe losy poznałem przede wszystkim dzięki opowieściom mojej Teściowej, Wiktorii, które spisałem w 2008 roku.

Zrodziła się wówczas myśl, aby historię tego człowieka utrwalić i opublikować, ratując ją od zapomnienia.

Pierwsze opracowanie biograficzne Józefa Blewąski przedstawiłem na moim blogu¹, a następnie – w artykule *Kronika życia Józefa Blewąski – górnika i żołnierza WP we Francji*, opublikowanym w czasopiśmie *Ostrzeszowska Kultura* (nr 30, 1/2024, s. 1–4)².

Tekst został oparty na cennych źródłach:

- zaświadczeniu Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Genewie z 12 grudnia 2006 roku,
- notatkach Józefa Blewąski spisanych w pierwszej połowie lat 30. XX wieku we Francji,
- zachowanej korespondencji z żoną,
- wspomnieniach jego córki Wiktorii, które spisałem w 2008 roku.

To właśnie na ich podstawie powstała poniższa opowieść o losach człowieka, którego życie splotło się z wielką historią Europy XX wieku.

---

¹ [Szkie historyczne - Jerzy Krzywaźnia: Dzieje Józefa Blewąski - górnika i żołnierza WP we Francji](#)

² [kwartalnik_nr_30.pdf](#)

Urodzeni tego samego dnia, połączeni na całe życie

Józef Blewaska przyszedł na świat 20 lutego 1894 roku w Godziętowach³. Jego rodzicami byli Józefa z domu Kurzawa i Franciszek Blewaska. Rodzina mieszkała w Rojowie⁴ koło Ostrzeszowa⁵.

18 czerwca 1921 roku Józef zawarł związek małżeński z Marią Ciacherą, urodzoną – podobnie jak on – 20 lutego 1894 roku, w Potaśni⁶. Z tym niezwykłym zbiegiem okoliczności wiąże się anegdota, którą zachowały rodzinne wspomnienia.

Marianna Ciachera

---

³ Godziętowy – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrzeszowskim, w gminie Doruchów.

⁴ Rojów – wieś sołecka w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrzeszowskim, w gminie Ostrzeszów.

⁵ Ostrzeszów (niem. Schildberg) – miasto w województwie wielkopolskim, w Kaliskiem, na ziemi wieluńskiej, na Wzgórzach Ostrzeszowskich, siedziba powiatu ostrzeszowskiego i gminy Ostrzeszów.

⁶ Potaśnia – osada w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrzeszowskim, w gminie Ostrzeszów.

Podczas spisywania dokumentów w ostrzeszowskim magistracie urzędnik najpierw zapytał Józefa o datę urodzenia, a następnie zwrócił się z tym samym pytaniem do Marii. Kiedy panna młoda podała tę samą datę, którą chwilę wcześniej urzędnik usłyszał od jej narzeczonego, uznał, że żartuje lub powtarza bez zastanowienia jego odpowiedź. Zganił ją, twierdząc, że nie zna własnej daty urodzenia. Dopiero po wspólnym oświadczeniu narzeczonych, że rzeczywiście urodzili się tego samego dnia, urzędnik zgodził się wpisać właściwe dane i dopełnić formalności ślubnych.

125

B. 12

№ 63

Józef dnia 20 czerwca 1911 roku
1911 tysiąc dziewięćset dwadziestego
piętnastego

Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawili się
dziś celem zawarcia związku małżeńskiego:

1. rolnik Józef Błuszyński, kawaler
co do osobistości znany _____
_____ legitymując się,
_____ wyznania, urodzony dnia dwadziestego
siódmego roku tysiąc osiem set
dwadziestu cztery w Podleszczynie
_____ zamieszkały w Podleszczynie

syn rolnika Franciszka Błuszyńskiego z
żony jego Józefy narodzonej Szumskiej
obecnie
_____ zamieszkał gdzie
w Podleszczynie

2. Maryanna Ciochowa, wdowa
rodem _____
co do osobistości znana _____
_____ legitymując się,
_____ wyznania, urodzona dnia dwadziestego
siódmego roku tysiąc osiem set
dwadziestu cztery w Podleszczynie
_____ zamieszkała w Podleszczynie

córka gospodarza Józefa Ciochowskiego z
żony jego Marianny narodzonej Szumskiej, obecnie
_____ zamieszkał gdzie
w Podleszczynie

Jako świadkowie przybrani zostali i stawili się:

3. agrus Tomasz Krowczyński
co do osobistości znany _____
_____ legitymując się,
w wieku lat 24, zamieszkał w Podleszczynie

4. rolnik Szymon Krowczyński
co do osobistości znany _____
_____ legitymując się,
w wieku lat 48, zamieszkał w Podleszczynie

Urzędnik stanu cywilnego zapytał każdego z narzeczonych z osobna i kolejno,
czy pragną zawrzeć związek małżeński.
Gdy narzeczeni odpowiedzieli na to zapytanie twierdząco, wówczas urzędnik stanu cywilnego orzekł,
iż na mocy kodeksu cywilnego są oni obojętnie prawem
zgodnie skojarzonymi małżonkami.

Odczytano, przyjęło i podpisało
Józef Błuszyński
Maryanna Błuszyńska z d. Ciochowa
Józef Krowczyński
Szymon Krowczyński
Urzędnik stanu cywilnego
_____

Zawzięty dnia 19. 06. 1911
Podleszczynie
Urząd Stanu Cywilnego
Ostrzeszów

Akt ślubu (USC Ostrzeszów 1921)

Na obczyźnie

Maria i Józef nie odziedziczyli żadnego majątku. Józef, mając w Polsce trudności ze znalezieniem pracy, podjął trudną decyzję o wyjeździe wraz z żoną oraz córeczką Kazimierą, urodzoną 14 lutego 1922 roku w Rojowie, do Francji. Od 1923 roku rozpoczął pracę jako górnik. Od 20 marca 1926 do 22 maja 1936 zatrudniony był w kopalni 6 bis Darcy należącej do Kompanii Dourges w Henin-Liétard (Pas-de-Calais)⁷ na północy Francji.

Pocztówki z Henin-Liétard

---

⁷ Pas-de-Calais– departament w północnej Francji, w regionie Hauts-de-France. Nazwa departamentu pochodzi od nazwy Cieśniny Kaletańskiej (fr. Pas de Calais), nad którą jest położony. Ośrodkiem administracyjnym (prefekturą) departamentu jest Arras.

City Darcy była osiedlem robotniczym należącym do Kompanii Dourges, która prowadziła kilka kopalni. Położone było tuż przy mieście Henin-Liétard. Na terenie kolonii znajdował się kościół, ochronka (przedszkole) oraz ratusz. Józef w swoim notesie wspominał to miejsce, dołączając osobiste refleksje dotyczące życia codziennego.

30. 1917. 26

Cité Darcy to Kolonia robotnicza
takich Kolonij ma Kompanja
Dourges więcej ale sie narywają
kądś innacy Cité Darcy leży
przy samem mieście Henin Liétard
jest tam Kościół. Szkoła ochronka
i Kopalnia w głąb narywa sie też
kopalnia Darcy to. Co jest to
pomizdy Billy montignie i
Henin Liétard. gdy będzie potrzeba
po kszteku Chyba pisac to do
Kościola Darcy Henin Liétard
a po kszteku Urodzenia do
miasta Henin Liétard teraz
jest Polun czyli Maizie
Gdy dorosniecie unikajcie dwo-
dzieci bo kto ma dwo-
dzieci ten ma
stale biedę z opiekuna i tyje stale
w biedzie i wdzy i poimie jego dzieci
ten tylko ma ja bida. to widziec
sami po sobie ze od naj uboższych lud
musicie innym pracowac a sami
nie macie bo wam podricie nie
daci nie potracim a kto wam powie
e wasz ciska przystawiamus do wasz co
nie dzieci to niech je sam uchwyci
to tylko barykady potrzebuje dwo-
dzieci

Strzeście sie od dwo-
dzieci
bo to największe niebezpiec-
stwo jakie was może spotkać or
niek wam nie niepomwie
ja was ostrzegam. wasz biedny
Ojciec i Słuchajcie mnie bo
tego niek nie pomiedziat i nigdy
nie Tarcie sie na ciężkie roboty
or unikajcie Kopalni jako by nie
była bo to potraci na starość

notatki Józefa Blewskiego

Zachowały się również notatki sporządzane przez Józefa podczas lektury polonijnego czasopisma „Głos Wychodźcy”. Zawierają one wypisy z zakresu historii (m.in. opis dzieła „Gruba Berta”), polityki oraz geografii Polski i świata. Ciekawostką jest na przykład zestawienie zarobków miesięcznych polskiego premiera (6450 zł), ministrów (4300 zł) oraz rocznych dochodów przeciętnego robotnika (500 zł).

Józef — w swoich zapiskach podpisujący się imieniem Josef — skrupulatnie notował także, co udało się zgromadzić jego rodzinie na emigracji. Wśród zapisanych przedmiotów znalazły się m.in.: zakupione w 1930 roku króliki belgijskie i gołębie, szafa na ubrania, maszyna do prania, łóżko, piec, zegarek kieszonkowy, damski płaszcz oraz inne elementy wyposażenia gospodarstwa domowego.

S. Szafa do niesz 750 fr 18,5
Maszyna do prania 100.
Złoty 8. Huk 26.10 1927. 530. fr.
Loikw 27 6 1927. 382
Maszyna do gotowania Piec
6.12, 1930 1.136 fr.
Kociewt do pieca 34 70 26 11
Zygarek kieszonkowy 15. rubis 308
Loutior Billy Montiquij 100. fr 8,9
Wesele odbyto sie 26 4. 1937
Eite Darcz 308. Henin Lictard
w Henin Lictard wstatuiv
minkoliny od 20 3. 1926 do
22 5. 1936. i wyjazd do Pol
wstatuiv Ubior naruz Męski
9.1.36. 380. fr.
i Panser damski 275. fr.

notatki Józefa Blewąski

Polska kolonia w Henin-Liétard

W Henin-Liétard od końca XVIII wieku istniała liczna kolonia polskich robotników. Sąsiadami rodziny Blewasków byli głównie rodacy, co sprzyjało utrzymywaniu więzi narodowych i codziennych kontaktów. Józef w swoich notatkach odnotował m.in. informację o śmierci Michała Figaszewskiego (bez podania daty).

W zapiskach znajdują się również wzmianki o pożyczaniu sobie pieniędzy czy spłacaniu długów karcianych (np. 100 franków). Wśród wymienianych nazwisk pojawiają się Paszkiewicz, Kaleta i Puszczyk, co świadczy o istnieniu zwartej, polskiej społeczności w tym środowisku.

Maria Blewaska (pierwsza z lewej) na ślubie Figaszewskich; w tle widoczna delegacja organizacji polonijnej

Dzieciństwo pod obcym niebem

Na obczyźnie rodzinie Blewąsków przyszło na świat pięcioro dzieci. Najstarszy syn, Edmund, urodził się 12 kwietnia 1926 roku. Dwa lata później, 23 września 1928 roku, na świat przyszedł Bruno, a 13 lipca 1930 roku rodzina powiększyła się o córkę Wiktorię. W listopadzie 1933 roku urodził się Aleksander, a najmłodsza, Cecylia, przyszła na świat 5 października 1935 roku.

Wszystkie dzieci zostały ochrzczone w kościele Darcy w Henin-Liétard, a ich chrzestnymi byli Polacy, co potwierdza silne więzi polonijnej wspólnoty.

Blewąskowie kilkakrotnie zmieniali miejsce zamieszkania w tej miejscowości, starając się zapewnić rodzinie jak najlepsze warunki. Najstarsza córka, Kazimiera, uczęszczając do francuskiej szkoły, szybko nauczyła się biegle posługiwać zarówno językiem francuskim, jak i niemieckim. Młodsze dzieci – Wiktoria, Bruno i Edmund – spędzały czas w miejscowej ochronce, gdzie przygotowywały się do dalszej nauki.

Józef, Maria, Edmund Blewąskowie

Kazimiera podczas uroczystości I Komunii Św. w kościele Darcy Henin Lietard -1932)

CERTIFICAT de BAPTÊME

DIOCÈSE d' Arras
 Département du P. D. C.

Paroisse de St Henry
 Commune de Henin-Lietard

Je soussigné H. Constantin curé de la paroisse
 de St Henry commune de Henin-Lietard département du
P. D. C. certifie que Alexandra Blusaska
 né le 14 / 11 / 1933 à Henin-Lietard
 fils (ou-fille) de Joseph et de Marianna Ciachera a été
 baptisé le 25 / 2 / 1934 et qu'il a été inscrit sur les registres de
 catholicité des baptêmes de l'année 1934 sous le N° 10
 Le parrain était Etienne Nowicki
 et la marraine Cécile Grzoda
 L'acte de baptême est signé de M. l'Abbi Chellier
 Confirmé le _____
 Communion Solennelle le _____
 En foi de quoi, j'ai délivré le présent certificat.

SIGNATURE :
H. Constantin
 curé

Henin-Lietard le 2/8/1936.

PAROISSE SAINT-HENRY
 Cachet
 de la Paroisse
 HENIN-LIETARD

akt chrztu Aleksandra z dnia 25 lutego 1934 roku

Wszystkie dzieci zostały ochrzczone w kościele Darcy Henin Lietard

Edit. Fanchois, Béthune — Cliché B. F.

9. HÉNIN-LIÉTARD avant la guerre - L'intérieur de l'Église
Inside view of the Church

Blewąskowie wielokrotnie zmieniali miejsce zamieszkania, co można odczytać z zapisów w aktach urodzenia ich dzieci. Edmund, urodzony 12 kwietnia 1926 roku, oraz Bruno, który przyszedł na świat 23 września 1928 roku, przyszli na świat w Cite Darcy 39b w Henin-Liétard. Kolejna córka, Wiktoria, urodziła się 13 lipca 1930 roku już pod adresem Cite Darcy 308. Natomiast Aleksander (ur. 22 listopada 1933) i najmłodsza z rodzeństwa Cecylia (ur. 5 października 1935) zapisani zostali w dokumentach pod adresem Cite Darcy 334.

Kazimiera Błewaska
Urodziła się 14. 7. 1922, w Bojowie
powiat Kępno, Poznańskie

(Polska)

Edmond Błewaska
Urodził się 12. 4. 1926.

(Pas de Calais)
France

Cité Darcy № 396. Henin Liétard

Bruno Błewaska
Urodził się 23. 9. 1928.

(Pas de Calais)
France

Cité Darcy № 396 Henin Liétard

Victorija Błewaska
Urodziła się 13. 7. 1930.

(Pas de Calais)
France

Cité Darcy № 308. Henin Liétard

Alexander Błewaska

(Pas de Calais)
France

Urodził się 22. 11. 1933 Henin Liétard

Cité Darcy 334. Henin Liétard

Cecylia Błewaska

(Pas de Calais)
France
(Francja)

Urodziła się 5. 10. 1935

Cité Darcy 334. Henin Liétard

Chrzestni

Chrzestny-Ojciec + 19 12 1934.

Chrzestna Ciachera Jolita

Chrzestna Matka

Babunia Błewaska z domu Kucinińska

Chrzestny Gosnowski Józef

Chrzestna Grona Cecylja

Chrzestny Grona Franciszek

Chrzestna Figaszewska Maryja

Chrzestny Kaleta Jan Cité Darcy 340

Chrzestna Stempin Maryja

Noeux les Mines

2, rue Moussy

Chrzestny Nowaczyk Przemysław Noeux les Mines

Chrzestna Grona Cecylja Lem

rue Chaplain 38. Lens 6ème 12 12. P. D. Calais

Chrzestny Stempin Antoni, w Noeux

Chrzestna Nowaczyk Anna z domu Błewaska

2 rue Moussy Noeux les Mines

Pas de Calais

Rodzina Blewasków około 1936 roku

DÉPARTEMENT
DU PAS-DE-CALAIS

ARRONDISSEMENT
DE BÉTHUNE

VILLE
D'HÉNIN-LIÉTARD

BULLETIN DE NAISSANCE

Le *12 avril 1926*

est né à Hénil-Liétard. *Edmond Blewaska*

fil de *Joseph*

et de *Maria Ciachera épouse*

(Delivré à titre de renseignement)

HÉNIN-LIÉTARD, le *10 mars* 193*4*

Le Maire,

Chic...

Akt urodzenia najstarszego syna Edmunda

Podczas pobytu rodziny we Francji Maria Blewaska straciła oboje rodziców. Jej matka, Marianna z domu Gruszka, zmarła 19 listopada 1926 roku, natomiast ojciec, Idzi Ciachera, odszedł 19 grudnia 1934 roku.

Przymusowy powrót do Polski

Kryzys gospodarczy lat trzydziestych boleśnie odcisnął się także na społeczności polskiej we Francji. Szczególnym problemem stało się odnawianie kart tożsamości, które dla wielu emigrantów było warunkiem legalnego pobytu i pracy. Łatwiej radzili sobie z tym cudzoziemcy pozostający w związkach małżeńskich z obywatelami francuskimi, a także ci, którzy wystąpili o nadanie obywatelstwa francuskiego swoim dzieciom.

Józef Blewaska, nie decydując się na przyjęcie obywatelstwa francuskiego dla siebie i dzieci, został zmuszony do opuszczenia kraju. 22 maja 1936 roku cała rodzina opuściła Francję, a dwa dni później, 24 maja, znalazła się z powrotem w Polsce.

Nie trwało to jednak długo. Już w następnym roku Józef zgłosił się na organizowane w pobliskim Kępnie wyjazdy zarobkowe do kopalń w Luksemburgu. 2 czerwca 1937 roku podjął tam pracę górnika, którą wykonywał aż do 8 września 1939 roku. W obliczu wojny musiał ponownie opuścić Luksemburg i udał się do Francji, kontynuując tułaczy los emigranta.

W szeregach Wojska Polskiego we Francji

Po raz kolejny los wystawił Józefa Blewąskę na ciężką próbę. Po wybuchu wojny zgłosił się do tworzonoego we Francji Wojska Polskiego⁸, gdzie pełnił służbę jako sanitariusz w 5.

Małopolskim Pułku Strzelców Pieszych⁹ (nr poczty polowej 15771, Parthenay¹⁰).

Pułk ten został sformowany na mocy polsko-francuskiej umowy z 9 września oraz protokołu wykonawczego z 21 września 1939 roku. Rejonem organizacyjnym było Parthenay w departamencie Deux-Sèvres. 15 lutego 1940 roku, na bazie 4. pułku piechoty, rozpoczął działalność 5. pułk piechoty wchodzący w skład 2. Dywizji Strzelców Pieszych. Do jego szeregów trafiali zarówno przedstawiciele Polonii francuskiej, jak i ochotnicy z obozów internowania w Rumunii, na Węgrzech, Łotwie oraz z Polski. 17 maja 1940 roku jednostka została postawiona w stan gotowości bojowej, a od 12 czerwca prowadziła działania osłonowe podczas odwrotu armii francuskiej.

Podczas tych walk, 18 czerwca 1940 roku, Józef Blewaska dostał się do niemieckiej niewoli w Montbéliard¹¹. 11 sierpnia 1940 roku został przewieziony z frontu zachodniego do Stalagu VII-A¹², gdzie otrzymał numer jeniecki 53256¹³.

Następnie, 4 lipca 1941 roku, przeniesiono go do Frontstalagu 194 w w Châlons-sur-Marne, Marne¹⁴. Jego obozowe losy udało się dziś odtworzyć dzięki dokumentacji

Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Genewie¹⁵.

---

⁸ Więcej na [Wojsko Polskie we Francji \(1939–1940\) – Wikipedia, wolna encyklopedia](#)

⁹ 5 Małopolski Pułk Strzelców Pieszych – oddział piechoty Wojska Polskiego we Francji.

¹⁰ Parthenay – miejscowość i gmina we Francji, w regionie Nowa Akwitania, w departamencie Deux-Sèvres.

¹¹ Montbéliard – miejscowość i gmina we Francji, w regionie Burgundia-Franche-Comté, w departamencie Doubs.

¹² Stalag VII A Moosburg (Kriegsgefangenen-Mannschafts-Stammlager (Stalag) VII A) – obóz jeniecki dla szeregowców i podoficerów z czasów II wojny światowej. Założony na północ od miejscowości Moosburg an der Isar we wrześniu 1939 roku. Zakładana liczba więźniów – 10 000 osób. Pod koniec wojny w obozie przebywało ok. 80 000 osób, głównie jeńców francuskich i radzieckich.

¹³ 53256 był numerem identyfikacyjnym jeńca w obozie jenieckim Stalag VII-A w Moosburgu w Niemczech, jako oznaczenie noszone przez więźniów. Stalag VII-A był największym niemieckim obozem jenieckim dla szeregowców i podoficerów. Obóz był umiejscowiony na północ od Moosburga w Bawarii i został wyzwolony w 1945 roku przez wojska amerykańskie.

¹⁴ Châlons-en-Champagne , dawniej Châlons-sur-Marne , jest francuski gmina , prefektura w dziale z Marne , w tym Grand Est regionu

¹⁵ Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, MKCK – organizacja humanitarna z siedzibą w Genewie, której głównym celem działania jest pomoc poszkodowanym w wyniku konfliktów zbrojnych.

ICRC

DC/ARCH/npa
B Inf. 183/197

Geneva, 12.12.2006

ATTESTATION

The Central Tracing Agency has received the following information :

Name, first name : BLEWASKA, Jozef
Date of birth : 20.02.1894
Place of birth : Godzietowy
Father's name : Franciszek
Mother's name : Kurzawa
Rank : "Unteroffizier Sanitär"
Unit : 5. Inf
Service number : 15771 Parthenay
Date and place of capture : 18.06.1940, Montbéliard
Places of internment : - Prisoner of war in German hands, arrived at Stalag VIIA on the 11th of August 1940, coming from a "Kriegsgefangene Weiterleitungstelle" on the Western Front (according to 2 lists, one dated 10.09.1940, one dated 24.09.1940)
- Present in Stalag VII A (according to a capture card dated 11.08.1940)
- Transferred from Stalag VII A to Frontstalag 194 on the 4th of July 1941 (according to a list dated 11.07.1941)
Prisoner of war number : 53256- Stalag VII A
From : - 1 capture card
- 3 nominative rolls issued by the German authorities

International Committee of the Red Cross 19 Avenue de la Paix, 1202 Geneva, Switzerland T +41 22 734 6001 F +41 22 733 2057 www.icrc.org

Zaświadczenie Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Genewie z 12 grudnia

2006

Losy rodziny w kraju

Z chwilą wybuchu wojny najbliższa rodzina Józefa Blewąski, podobnie jak wielu mieszkańców Rojowa, uciekała przed zbliżającym się frontem. Maria wraz z dziećmi i... kozą dotarła aż w okolice Pabianic¹⁶. Najmłodsza, Cecylia, podróżowała w wózku dziecięcym, jednak w drodze powrotnej role się odwróciły – to koza znalazła się w wózku, a Cecylia niesiona była „na barana”.

Po powrocie do Rojowa dzieci wróciły wprawdzie do szkoły, ale nie po to, by się uczyć. Ich zadaniem było zbieranie ziół: koniczyny, stokrotek, liści brzozy czy podbiału. W trudnych warunkach wojennych starsze rodzeństwo musiało podjąć pracę zarobkową, aby wspomóc rodzinę.

Wiktoria jako pierwsza trafiła „na służbę” do gospodarzy Kozłowskich, gdzie zajmowała się wypasaniem dwóch krów i kozy. Ponieważ odległość do domu była niewielka, mogła wracać na noc do rodziny. Gdy ukończyła 12 lat, podlegała już obowiązkowi pracy. Skierowano ją wówczas na Marydół¹⁷ do gospodarstwa miejscowego volksdeutscha, Wiktora Majchrzaka. Opiekowała się tam siedmioma krowami, a jej pobyt trwał rok. Bywała odwiedzana przez matkę i czasami otrzymywała pozwolenie na krótkie wizyty w domu. Niestety, spotkała się tam z bardzo złym traktowaniem ze strony żony gospodarza, co skłoniło ją do prośby o przeniesienie. Kolejnym miejscem jej pracy było gospodarstwo Niemca Wenera na Myjach¹⁸, gdzie pełniła funkcję opiekunki do dzieci. Tam warunki były znacznie lepsze, a zarobione, choć niewielkie, pieniądze przekazywała matce.

Podobny los spotkał jej braci. Bruno został skierowany do pracy w gospodarstwie Hofmana na Pustkowie¹⁹, a Edmund pracował u Goli przy Szklarskiej Drodze²⁰. To właśnie ta praca omal nie skończyła się dla Edmunda tragicznie – w styczniu 1945 roku wojsko radzieckie zmusiło go do świadczenia tzw. podwoły, czyli transportu wojskowego. Przez kilka tygodni nie wracał do domu, aż w końcu odnalazł się w Legnicy.

---

¹⁶ Pabianice – miasto w województwie łódzkim, siedziba powiatu pabianickiego i gminy wiejskiej Pabianice

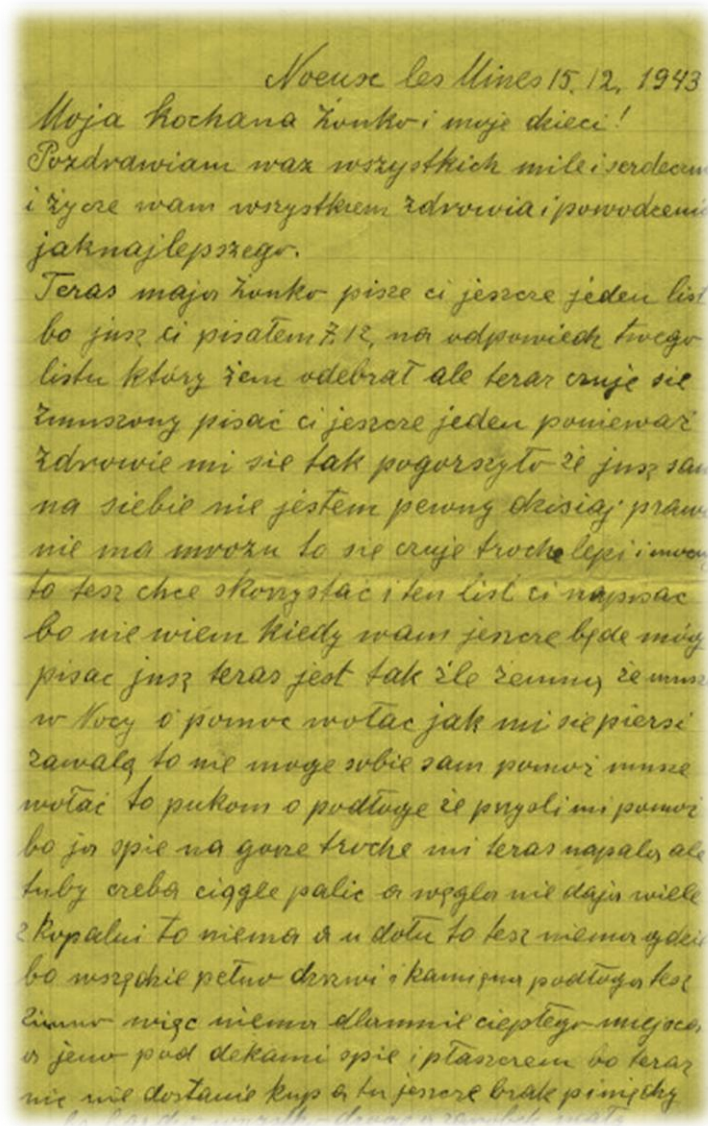
¹⁷ Marydół (niem. Marienthal) – wieś w Polsce, położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrzeszowskim, w gminie Ostrzeszów.

¹⁸ Myje – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrzeszowskim, w gminie Ostrzeszów, składa się z dwóch miejscowości Myje oraz Potaśnia

¹⁹ Ostrzeszów-Pustkowie – osada w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrzeszowskim, w gminie Ostrzeszów około 3 km od Ostrzeszowa.

²⁰ Szklarka Myślniewska (niem. Luisenthal) – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrzeszowskim, w gminie Ostrzeszów.

Najmłodsze dzieci, Aleksander i Cecylia, pozostawały pod opieką matki. Najstarsza z rodzeństwa, Kazimiera, znalazła zatrudnienie na Śląsku – w Mysłowicach²¹ pracowała jako pomoc domowa u starszej Niemki. Jej sytuacja była stosunkowo najlepsza. Zarobionymi pieniędzmi wspierała chorego we Francji ojca, o czym świadczy zapisek w pamiętniku Józefa z 27 listopada 1943 roku, wspominający o przesłaniu przez Kazię 500 franków za pośrednictwem Maurice'a Neymonda z Limoges²². Józef z kolei, uwięziony w obozowej rzeczywistości, słał do żony rozpaczliwe listy. Opisywał w nich swoje trudne, wręcz tragiczne położenie, dzieląc się zarówno bólem rozłąki z rodziną, jak i codziennymi doświadczeniami niewoli. Jego słowa niosły świadectwo tęsknoty, bezradności, ale i nadziei na ponowne spotkanie z bliskimi.

Moje kochane żonko i moje dzieci!
Pozdrawiam was wszystkich miłą serdecznością
i życze wam wszystkim zdrowia i powodzenia
jak najlepszego.
Teraz mój żonko pisze ci jeszcze jeden list
bo już ci pisałem 7.12, na odpowiedź twojego
listu który ciem odebrał ale teraz czuję się
zmuszony pisać ci jeszcze jeden ponieważ
zdrowie mi się tak pogorszyło że już sam
na siebie nie jestem pewny dzisiaj prawnie
nie ma mowa to nie czuję trochę lepiej i widać
to też chce skoryżować i ten list ci napisać
bo nie wiem kiedy wam jeszcze będzie mógł
pisać już teraz jest tak źle że musimy że musimy
wtedy o pomysł wolać jak mi nie piersi
zawala to nie mogę sobie sam pomówi muszę
wolać to pukam o podłogę że przyleci mi pomówi
bo ja spie na górze trochę mi teraz napalę ale
tuby creba ciggle palić a węgiel nie dają wiele
z kupalnią to niema a u dołu to też niema gdań
bo uszkie pięć dni i kamień podłogę koło
zimmu więc niema dlammi ciepłego miejsca
a jeju pod dekami spie i płaszczem bo teraz
nie nie dostanę kupa a ten jeszcze brate piątek

²¹ Mysłowice (niem. Myslowitz) – miasto na prawach powiatu w województwie śląskim w Polsce, na etnograficznym - historycznym Górnym Śląsku (ziemia pszczyńska).

²² Limoges – miasto i gmina we Francji, w regionie Nowa Akwitania, w departamencie Haute-Vienne.

o jn tylko dostane 260. fr. no 15. dni
to tyle koszkuje prawie final miasta powrka
wize teraz jestem naprawde ciezarem tu w
domu bo musze lezeć w łóżku mam moczny
dusznic i kazeł i przytem mocno osłabione
serce to mi sie tak robi jak gdy bym sie
topiel we wodzie albo do ostatni leciał zokio
niema powietrza jednem słowem jak zatkany
Komin co w niem niema precygu. prawdor
spodkato mnie to nie litasciwe okropne
nieszczescie i przy mnie was wszystkich ale
to tylko dzięki wojnie bo niema co jeść i nie
ma sie czym leczyć i niema co oleczyć na siebie
jednem słowem wojna wszystkich winna
czemu ja dowaz nie mogę jechać precy mi
było by lepi przywas jak sam zawsze byłem
wazem w domu i to by mi jusz durio pomogło
ale nie wolno to enaczy że nie chce bo tak ma
być, tak sie podobo, kamus kogo nie entamy
bo edrowag to jeszcze sobie jakos pomore ale chory
to musi z tego powodu mocno cieznieć i ja po
teraz ci musze ten napisac że od czasu kiedy
jusz nie moge to mojej siostry jakas musyło
sumienie i sie czemu bardzo bardzo obchucki
teraz dopiero wiemy że jest chory ju sie sumiere
nie boje wcale ale mi bardzo waziel i chcialbym
was jeszcze chwila widzieć

Nigdy sobie nie myślałem gdybym odchodził
1. czerwca roku 1937 roku że to był ostatni raz
jak to ciężko dla mnie było gdy żył was
ostatni raz ięgnat pzkatem z ralu ale nie
mieliscie tego wiekiec bo przecie ja musiałem
zachlebam dla siebie i dla was jęchac jak się
mi pisata jak ten maluchny synek Aleksandra
mnie powoi ręką jak jemu było ciężko
i wiem że wam wryotkiem tak było a co ja
mam mówic gdy was terar mam na prawdy
na cawne opuścić a nie wiekiec sie emami
powiedk nauce swoje dzieci gdy dorosną
żeby sie wyszczegali dwoi dzieci bo to je
bieda dla dzieci i rochicow wiecma nęcka
od samy mialenkosci masi dla innych
sie mordowac lepi je tego paskudnego zycia
nie wyglada nigdy a ci co chcą dzieci dla
swego wzrysku niech ich sobie na swaj
podobirne na chwaja i potem niech męcom
powiedk nie wstyd sie niech wiedzą skąd
bieda pochodzi bo tylko dla tego co
mniej miejsca na świecie a co nar to
wizkny ucisk i bieda kto ma to ma ale
kto nie ma to nie będzie miał co imogamy
dla naszem dzieciom dany jest bieda a wicy

List Józefa Blewskiego do żony z 15 grudnia 1943

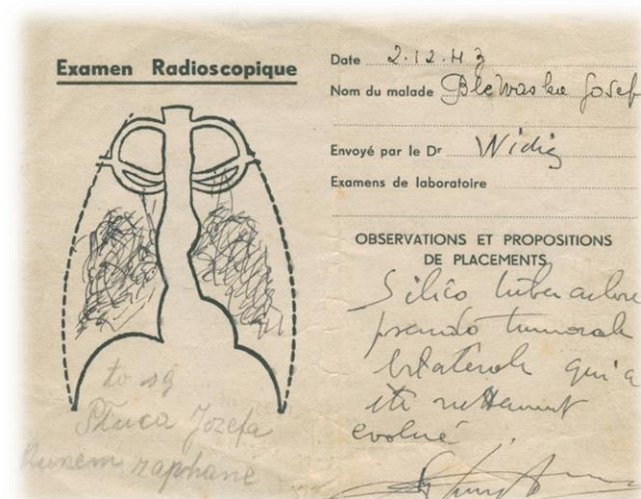
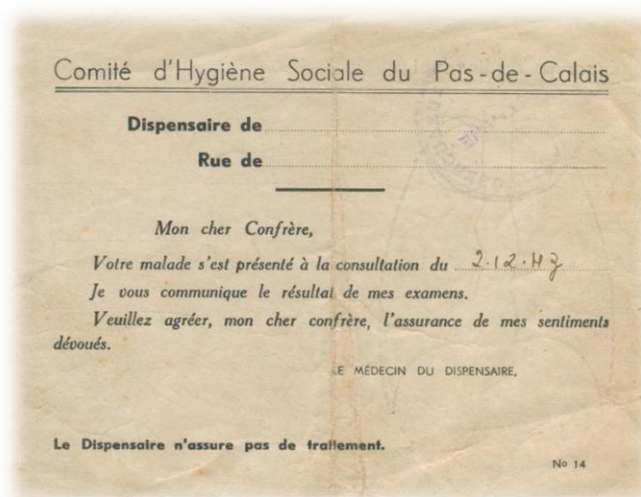
Na jedynym zachowanym z okresu okupacji zdjęciu, wykonanym 10 stycznia 1943 roku, widnieje syn Edmund, wówczas szesnastoletni. Fotografia została przesłana jego choremu ojcu do Francji.

Choroba i śmierć na obczyźnie

Po wyjściu z niewoli Józef Blewaska podjął pracę w jednej z francuskich kopalń, zajmując się urobkiem kamienia. Wkrótce jednak zaczęły dawać o sobie znać skutki wieloletniej pracy pod ziemią – pierwsze objawy pylicy płuc²³ pojawiły się 10 kwietnia 1942 roku i trwały do 27 kwietnia. Ostatni, najcięższy atak choroby nastąpił 16 stycznia 1943 roku i nie ustąpił już do końca jego życia.

Józef bardzo pragnął jeszcze raz zobaczyć swoją rodzinę i wrócić do ojczyzny, jednak wojna przekreśliła te marzenia. Niemieckie władze okupacyjne nie wyraziły zgody na jego powrót do Polski.

²³ Pylica płuc – przewlekła choroba układu oddechowego, wywołana długotrwałym wdychaniem pyłów. Charakteryzuje się występowaniem przewlekłego zapalenia oskrzeli i postępowej rozedmy płuc, z czasem dochodzi do powstania serca płucnego i niewydolności krążenia. Dotyczy ona grupy osób narażonych na wdychanie różnych pyłów np. pył węglowy powoduje pylicę węglową. Długotrwałe narażenie organizmu prowadzi do zmiany w obrębie tkanki płucnej, czego konsekwencją jest niewydolność oddechowa.

27 czerwca 1944 roku, w miejscowości Noeux-les-Mines²⁴ (Pas-de-Calais), w rejonie Moussy nr 2, Józef Blewaska zmarł, pozostając na zawsze na emigracyjnej ziemi.

(Pierwotny grobowiec Józefa Blewaska w Noeux-les-Mines, Pas-de-Calais)

Współczesny grobowiec rodziny Blewasków – miejsce spoczynku siostry Anny, jej męża Étienne oraz Józefa Blewaski

²⁴ Noeux-les-Mines – miejscowość i gmina we Francji, w regionie Hauts-de-France, w departamencie Pas-de-Calais.

We Francji mieszkała również młodsza siostra Józefa, Anna Nowaczyk²⁵, która 24 kwietnia 1931 roku zawarła związek małżeński.

Anna Nowaczyk lata 80. XX wieku

---

²⁵ Anna Blewaska (28 Apr 1899) Rojow (Rojów), Pologne (Poland) Death (6 Apr 1995) Bethune (Béthune), Pas-De-Calais, France za <https://www.ancestry.com/>

Na zachowanym zdjęciu ślub jej córki Zofii z mężem Janem Kipiszem, zawarty 30 czerwca 1956 roku. Jan, podobnie jak wielu rodaków, pracował jako górnik.

Rodziny Blewasków i Nowaczyków pielęgnowały więzi głównie listownie. Korespondencja wędrowała często w rękach znajomych wracających do Polski, a w późniejszych latach ograniczała się już do okazjonalnych listów i życzeń świątecznych.

Szczególny wymiar mają słowa Józefa Blewąski, który w ostatnich listach pełnych tęsknoty żegnał swoją rodzinę. Po jego śmierci kontakt z krewnymi we Francji stawał się coraz trudniejszy, ale pamięć o bliskich i utrwalone w listach wspomnienia pozostały żywe.

26 Czerwiec 1946.

Moja kochana Bratowa
i twoje Dzieci. Pozdrawiamy was
fajnie i życzymy wam zdrowia
i dobrego powodzenia. Mam dzisiaj
spwobności żeby ci parę słów napisać
bo tutaj z najoni jadę do Polski
to wam te parę słów wręczę a
renty wam opowiesz co się ty
z ty ty ty Józef nieprzepracował
z tej 15 lat a dopiero z ty dawaj
od 15 lat. a to co byś przy swojej
to nie wiem jak to zrobić bo wiem
jak się stało on miał dobre a
to są to na 2 to. ci ludzie co
wam ten list wręczę to wam
więcej opowiesz. I my też wrócić
przyjeżdżemy bo tutaj nie ma co
zukać, może by nas przenieśli
wygnali tak ten Kochana Bratowa
nie był ci nie więcej opiszę
poini ci wszystko opowiem zeli nam
Paul Big przenieśli się do Bourge

Próbowałem ten mój, Siostrzy, Jodwigo
Giora wogóle wyszłkiem w obrotach
także jenny nas dla was forystki
nie i serdeczne przydrożenie

zostajcie z powiem
Bogiem
Amun

Zasyłam ci również list twojego
mój Gie który do Ostotucy
chwili o was myślałem niezapomni
go w rozbitiu
na jego duszę

J. Tak żegnają też moich rodziców
moje Siostry i Sewagru Kempe Jani
i swoich wszystkich Braci

Josefa Ignaza Wojciecha Antek pewnie
juz nie żyje bo umiem nigdy merysować
takie żone Josefa i corki, Ignacawy, Żone Maury
i corki, oraz żone Wojciecha Marty i dzieci
bo ich nie znam, Sołowoskich Josefa i corki
i ich dzieci podpisuj jim że umiem tak
dawno mieniam miemu imieniu
takie Nastale i żone oraz ich cetera, rocznie
bo ja sie nie będę mog zaobuwać wy-
wotperyc, żeli ma kto jako wazy
dawnie niech mi wybaczę proste w ja
ten nie chce nikomu nie pamiętać
aż mnie dreszczę przechodzi

Tak wam zawsze najserdeczniej
dziękuję i proste wybaczcie mi moje cte

Żegnają was na zawsze was
Syn Brat wuj i Kwajies
Blewartha Joseph

Podsumowanie

Losy Józefa Blewąski są świadectwem trudnych wyborów i dramatów, jakie stały się udziałem tysięcy Polaków w pierwszej połowie XX wieku. Był człowiekiem prostym, ale pracowitym i odważnym – górnikiem szukającym chleba dla swojej rodziny na emigracji, żołnierzem Wojska Polskiego we Francji, a wreszcie więźniem wojennym i ofiarą choroby, której nabawił się w kopalniach. Jego życie, naznaczone tułaczką i rozłąką z bliskimi, zakończyło się przedwcześnie, z dala od ojczyzny, w 1944 roku.

Mimo, że nie dane mu było powrócić do Polski i rodziny, pamięć o nim przetrwała dzięki notatkom, korespondencji i wspomnieniom najbliższych. Dziś Józef Blewaska jawi się nie tylko jako członek jednej rodziny, lecz także jako symbol całego pokolenia emigrantów, których losy rozproszyła historia, a którzy pozostali wierni swoim korzeniom i ojczyźnie.

Moje publikacje o historii regionu

Jestem emerytowanym nauczycielem historii i autorem szeregu publikacji z zakresu historii regionalnej. Zachęcam do zapoznania się z nimi:

- ✓ 100 lat w służbie społeczeństwu: Szkoła Podstawowa im. Kardynała Karola Wojtyły w Kuźnicy Grabowskiej (aut. Jerzy Krzywaźnia, Barbara Cichosz). – Kuźnica Grabowska; Gołuchów: PHU Agat, 2010. – 104 s. ISBN 978-83-930746-0-0 (monografia)
- ✓ Na powstańczym szlaku 1863 w Kuźnicy Grabowskiej, Kuźnica Grabowska; Gołuchów: PHU Agat, 2013. – 44 s. ISBN 978-83-930746-1-7
- ✓ Z dziejów kościoła w Rojowie, Szkoła Podstawowa w Rojowie [aut. Jerzy Krzywaźnia, Hanna Kempa], Rojów 2013
- ✓ Zbrodnia Katyńska wpisana w historię Kuźnicy Grabowskiej, Kuźnica Grabowska 2015
- ✓ Delegat na Polski Sejm Dzielnicowy ksiądz prałat Ksawery Szukalski (1878-1956), Przegląd Wielkopolski 2008, nr 3, s. 56–58
- ✓ Setna rocznica Elementarza Falskiego – związki autora z Wielkopolską, Przegląd Wielkopolski nr 89 (3/2010)
- ✓ „Pamięć nie dała się zgładzić” – w hołdzie nauczycielom ziemi ostrzeszowskiej poległym w Katyniu (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna 2004/2005, R. 4/5, s. 64–67
- ✓ Powstańcza bitwa pod Kuźnicą Grabowską (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna 2004/2005, R. 4/5, s. 84–87
- ✓ Śladami historycznych inskrypcji kraszewickiego cmentarza i kościoła (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna, R.6/2013, s. 44–49
- ✓ Dzieje fryszerki w Czajkowie (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna, R.7/2014, s. 50–55
- ✓ Wojenne losy rodziny Janasów (w) Ostrzeszowska Kultura nr 24 3/2022, s. 8–13
- ✓ Uzdrowienie za wstawiennictwem św. Józefa w rojowskim dworze (1763) (w) Ostrzeszowska Kultura nr 25 4/2022, s. 13
- ✓ Franciszek Frezer (1798-1845) (w) Ostrzeszowska Kultura nr 25 4/2022, s. 14–15

- ✓ Jakub Krzywaźnia (ok. 1784-1831) i Kuźnica Grabowska w jego czasach (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 27 2/2023, s. 14–16
- ✓ Pocztówka z Rojowa (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 28 3/2023, s. 2
- ✓ Żydowski Obóz Pracy (Getto Żydowskie) w Kraszewicach (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 28 3/2023, s. 8–10
- ✓ Obchody 150. rocznicy bitwy pod Kuźnicą Grabowską (1863-2013) - materiały źródłowe, Rojów 2023
- ✓ Kronika życia Józefa Blewąski - górnika i żołnierza WP we Francji (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 30 1/2024, s.1-4
- ✓ W Dachau był numerem: 28313. Wspomnienie Sługi Bożego ks. Franciszka Strugały (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 31 2/2024, s. 2-3
- ✓ Tajemnica Enigmy - związki słynnego kryptologa z Kraszewicami (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 31 2/2024, s. 4-6
- ✓ Historyczny portret Ostrzeszowa u progu I wojny światowej (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 32 3/2024, s.2-5
- ✓ Szkoła w Kuźnicy Grabowskiej (1953-1960) - zapiski z przeszłości (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 32 3/2024, s.12-15
- ✓ Upamiętnienie bohaterów bitwy o Monte Cassino z Kuźnicy Grabowskiej, Rojów 2024, s. 46
- ✓ Pamiątka z tajnego nauczania - Władysław Jura (1892-1964), Rojów 2024, s. 20
- ✓ W hołdzie żołnierzom wojny obronnej 1939 z Kuźnicy Grabowskiej, Rojów 2024, s. 54

Z większością publikacji można zapoznać się na moim blogu, który prowadzę od 2011 r <https://szkicehistoryczne.blogspot.com> a także na [Jerzy Krzywaźnia - Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa \(wbc.poznan.pl\)](#) i [Regionalia Ziemi Łódzkiej](#) oraz [Jerzy Krzywaźnia - Academia.edu](#)
 Kontakt z autorem : jerzykrzywaznia@gmail.com